

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Io. Freinshemii Commentarii in libros svperstites Q. Cvrtii Rvfi

**Freinsheim, Johann
Curtius Rufus, Quintus**

[Argentorati], [circa 1639 oder später?]

Cap. 11

urn:nbn:de:bsz:31-103771

TEMPLA) Non desunt, qui Xerxem templa Græcorum incendisse aiunt, quod à Iudæis veram religionem edoctus, ex præcepto diuino Deuter. 7, 5. id sibi faciendum putaret. Sed constat ex Pausania in Arcad. & Val. Max. lib. 2. c. 10. ext. 1. cum statuas Deorum non, vt ibi iubetur, confregisse; sed potius in Persidem deportasse. vt taccam alia, quæ hanc sententiam redarguunt. Cicero de leg. 2, 10. persuasum à Magis ait, Græcos criminantibus, quod partibus includerent Deos, quibus omnia deberent esse patentia. Sed veram causam aperire videtur Herodot. 5, 102. & 6, 101. vltionem templorum à Græcis crematorum Sardibus. Strabo lib. 14. omnia templa à Xerxe, quocumque adisset, incensa fuisse scribit, præter Ephesium Diana: quibus addunt alii & Delium. Pertinent huc Branchiadæ, de quibus infra 7, 5, 28. qui in gratiam Xerxis, templum suum violauerunt. De Delphico templo notum est ex Iustino 2, 12, 8. & aliis quos ibi adnotat Bongarsius. De templo Bæli ex Arriano 3, 3, 17. & 7, 3, 31. vide omnino Briffonium lib. 2. pag. 169. vnde velut epitomen quandam confecit Popma ad hunc locum, & Dempsterum ad lib. 2. c. 2. Antiquitat. Rosini.

HUMANI DIVINIQUE IURIS) Nam Darius, qui quartus à Cyro imperauit, reuersus à Scythis, Macedoniam nulla re læsus inuasit, suæ ditionis fecit. Iustinus 7, 3, 1. Diuini autem iuris fœdera violauerunt, cum templa diriperunt. Raderus.

ILLYRIOS) Sic malui cum quibusdam edd. alia *Illyrios*. sed illud appellabantur. ergo & supra sic feci.

RAPTO VIVERE ADSÆTOS) Idem affirmat Strabo lib. 7. *διὰ τὴν ἀγροπία τῶν Ἰλλυρίων, καὶ τὸ λατρεῖν ἱερῶν*, quod eam homines sesti, & latrociniis dediti tenebant. Raderus. De Illyriorum rapinis, & bello inde cum Romanis exorto Florus 2, 5. & late Polyb. à princ. lib. 2. In Strabonis loco legam, *καὶ τὸ λατρεῖν τῶν ἱερῶν*. quomodo apud Thucyd. 5, 13, 21. τῆς πολιτείας τὸ κερπεῖν. Aristoph. Scholia in Σφίνας v. 32 *περὶ τῆς Ἰλλυρίας φησὶ, διαβάδων τὸ κερπεῖν αὐτῶν*.

PRÆDAM, NON ARMAM GESTANTEM) Lilius 9, 17, 14. de hoc Alexandro: Darium mulierum ac spationum agmen trahentem, inter purpuram atque aurum, eneruatim fortune suæ apparatibus, prædam verius quam hostem, nihil aliud quam bene ausus vana contemere, incruentus denicit. De aureis armis Samnitium Romani duces apud Lilius 9, 40, 6. illa prædam verius, quam arma esse. & 10, 39, 12. L. Papyrius: Auream olim atque argenteam Samnitium aciem à parente suo occisione occisam: spoliisque ea honestiora victori hosti, quam ipsæ arma fuisse. De aureis atque argenteis armis, vide, si tanti sunt, quæ notauit ad Florum 1, 16, 7.

NYDOSQUE CALLES) Sic malui cum aliquot libris: quam cum aliis colles: cum modo de montibus præcesserit, & hoc vocabulum aptissimum huc fit, ob causas, quas in Indice referemus.

3, 11, 1. **AD TELI IACTUM**) Tam prope vtraque acies accesserat, & tantillo intervallo ab se mutuo aberat, vt alteram altera sagittis, plumbeis glandibus, & missilibus posset contingere & impetere. Sed quantum, inquis, hoc intervalsum est? tormenta hodierna, bombardæ inquam, intra trecentos pedes feriunt; at si protendas, fessæ languent, & vi exarmata innoxia cadunt. Sagittarij, & maxime funditores, olim ad sexcentos pedes telum iaciebant, scopumque contingebant. Vegetium 2, 23. audi: *Sagittarij & funditores scopas, hoc est, fruticum vel graminum fascies pro signo proponebant, ita vt sexcentos pedes remouerentur à signo, vt sagittis vel certe lapidibus ex fustibulo destinatis signum tangerent.* De qua re plura Lipsius in militia Romana. Raderus.

EQUESTRI PROELIO) Qua parte virium maxime fidebat, Persæ enim,

enim, vt & successores ipsorum Parthi rei equestris peritissimi semper sunt habiti. vide Iustin. 41. 2. 5. & imprimis Brissonium lib. 3. p. 299.

ROBUR ESSE CONIECTANS) Nec enim ipse adhuc expertus erat. scire quidem ex aliorum relatu potuit. vnde Acidalius tentabat legere, *robur detrectans*. sed ipse Acid. vidit hanc coniecturam suam non nimis fido tibi cine niti.

3, II, 2. *ETIAM DEXTRVM AL. CORNV*) Satis confuse proelia sua narrat Curtius, adeoque in hac re longe prætulit Arrianum, quem non intelligo, quomodo nostro hic conciliet Raderus. Et si quis putat iniuriam fieri Curtio, interpretetur mihi, quid sibi velit, quod dextro Alexandri cornu ab hostibus fere circumuento, duabus alis equitum ad iugum montis iussis consistere, ceteros in medium belli discrimen transfert. Iam primum Alexandri dextrum cornu montibus tegebatur, ergo ab eo latere circumiri non potuit: superest vt factum sit ab altero. sed ne id quidem potuit, nisi Parmenione, qui agmen ad mare extendere, ob hoc ipsum iussus erat, iam circumdato, nihil autem tale hic legitur. Et si largiremur, quomodo Thessali potuerunt circumire terga suorum, & Parmenioni coniungi? Atque hoc etiam vt factum demus, quis Deus ex sinistro cornu (ibi enim curauit Parmenio) repente eos deinde transfudit in dextrum, vt quod infra ingerit, à Persis vrgerentur: deinde quam omnia alia turbata, magisque etiam permixta, quam in ipso prelio pugnantes fuerint, primo de utroque cornu speciatim loquutus, mox vnam vbique aciem facit, in qua profligatur Darius, nempe ab Alexandro qui in dextro suo cornu erat: Alexander autem hostem insequi non audeat, altero adhuc cornu pugnante. Interim tamen quod Rex victor non audeat, audeat adhuc in discrimine constitutus Parmenio. fugientibus enim equitem immitte, tamquam sibi ad pugnam superuacuum. Cum interim in altero vicissim cornu non leuius miraculum, Thessali equites ibi vrgerentur à Persis, quos omnibus diis gratias oportebat agere, si à Thessalis fugæ tantum securitas esset. Interim nulla hic de Græcis, præcipua spe Darii, & propemodum vnica, mentio: nisi quod tandem abruptos à ceteris haud sane fugientibus similes euasisse tradit: quasi interim spectatores tantum fuissent, nec vllum aut Macedonibus exhibuissent negotium, aut ab ipsis sustinuisent. Quanto melius, aptius, disertius hæc omnia Arrianus! In his itaque talibus mihi non fatiscit Curtius: alia eius omnia & prudentissime & politissime composita esse non infitior, cuius rei gratia declinatsem utique hanc notam, si per instituti mei rationem licuisset.

3, II, 4. *IAMQVE IPSI*) Modo significauit me ex toto hoc capite paucissima intelligere: video tamen Curtium hic voluisse dicere non de Thessalis equitibus, nec enim in missilibus pugnaverint; sed de ipso Alexandro. clarum hoc ex n. 9. hoc capite: *Macedones, vt circa Regem erant. Iamque, dum ad Parmenionem abeunt equites, ipse, Alexander, in medium Pers. vnd. c. cum suis, egr. se tuebatur: conserit,* hoc iam ad utroque exercitus pertinet, vt ostendunt sequentia, non ad Persicum tantum, quod volebant alii: Optem videre hæc, quomodo ante Modium habuerint, quem Acidalius dicit fateri se ita, vt nunc leguntur, correxisse, quæ antea mirifice turbassent. Recte tamen ille illustrando huic loco adduxit Diodorum 17, 33. *barbari tanta densa coniecerunt tela, vt propter multitudinem emissorum, atque in se mutuo incurrentium, leniores inferrentur plage.* A quo haud multum dissimilis locus Liuii 34, 38, 2. *missilibus Lacedæmonij pugnabam, à quibus se & magnitudine scuti persicile Romanus tuebatur miles, & quod alij rari, alij leues admodum ictus erant. nam propter angustias loci, conserantque turbam, non modo ad emittenda cum prokursis, quo plurimum concitantur tela, spatium habebant: sed ne re de gradu quidem libero ac stabili conarentur. itaque ex aduerso missa tela nulla in corporibus, rara in scutis habebant.* Plura vide in tertia post hanc nota. Similia Silius 4, 552. & 9, 320.

SIMPLERANT EMISSA) Vide Indicem voce *simul*.

IN EOSDEM) Falsum hoc. non enim potuerunt in eisdem incidere, quæ mutuo occurſu intercepta, *plura in humum innoxia cadebant*. Modius & ex eo Raderus *in eodem* scribunt: quomodo olim etiam mihi videbatur, priusquam eos vidissem; præferbam tamen, *in idem*. sed neque huic neque illi lectioni quisquam codicum adſtipulatur.

3, 11, 5. *ACIES ITA COHÆREBANT*) Curtius supra 3, 2, 13. *vir viro, armis arma conſerta ſunt*. vbi Homerî verſus adduximus hoſce: ex *Il.* v. verſ. 130.

Φεζαυτες δε εν δ' αρι, σάκ' & σάκ' α' προηλομω.

*Αρις α' α' αριδ' ηρειδ' κερυς κερυν, ανερα δ' ανερα.

Quibus verſibus longe poſtponit Macrobius Virgilianam imitationem [*Æneid.* 10, 361. reprehensus eo nomine à Scaligero poet. 5, 3.] - - *haeret pede pes, densisque viro vir*. Nec Virgilius tantum, sed plerique Latini vel Homerum in hoc, vel Virgilium, vel utrumque æmulati ſunt. A. Furius Antias:

Preſtatur pede pes, mucro mucrone, viro vir.

Ennius item:

- *pede pes premitur, armisque teruntur & arma.*

Quidius *Metamorph.* 9, 43.

*Inque gradu ſtetimus, cæci non cedere, eratque
Cum pede pes iunctus, totoque ego peſtore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.*

Et magnifice, vt omnia, Statius *Theb.* 8, 398.

*Lam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo,
Ense minax enſis, pede pes, & cuspide cuspis,
Sic obnixæ acies, pariter ſuſpiria firmant,
Aut motæque nudent aliena in caſſide criſta.*

Non par eſt huic Valerius Flaccus *Argon.* 6, 182.

*Illi vbi conſeris iunxere tremonia telis
Agmina, virque virum galeis aſſauit adactis.*

Segnius vt dixi, illud præſertim, *galeis aſſauit adactis*. Nec Silius æquat, quamuis conatus:

- - - *teritur iunctis umbonibus umbo,
Peſque pedem premit, & nutantes caſſide criſta
Hoſtilem tremulo pullant conamine frontem.*

& 9, 321.

- - - *galea horrida ſiçtu
Aduerſæ ardeſcit galea, clypeusque fatiçie
Impulſis clypei, atque enſis contunditur enſe,
Pes pede, virque viro teritur - -*

Prorſus his geminum eſt Tyrtæi, quod tute leges. initium eſt:

*Αχις ης ηρυς &c. Raderus. His adde Lucanum 7, 493.
*Pompeij denſis acies ſtipata cæteris,
Iunxerat in ſeriem nexis umbonibus arma:
Vixque habitura locum dexteras ac tela mouendæ
Conſtituerat, gladiosque ſuos compreſſa tenebat.*

Ex Hiſtoricis locum Ennii ſupra relatam citat & Hirtius de bello Hiſpan. cap. 31. *Cum clamori eſſet inermixtus gemitus, gladiorumque crepitus auribus oblatuſ imperitorum mentes præpediebat*. Hic, vt ait Ennius, *pes pede premitur, armis teruntur arma*. Marcellin. 16, 30. *luculorum deinde ſtridentium crebritate hinc inde conuolante, puluis æquali motu aſſurgens*.

gens, & propositum erigens, armis armis, corpora corporibus obtrudebat. Et 18, 21. Hic mixti cum Persis eodem ictu procurrentibus ad superiora nobiscum, adusque ortum alterius solis immobiles stemus, ita conferti, ut caesorum cadauera multitudine fulta reperire ruendi spatium meliorum possent: neque miles ante me quidam discriminato capite, quod in aequas partes ictus gladii fiderat validissimus, in stipitis modum undique coartatus haberet. Idem 31, 38. nonnulla habet his Curtii verbis & superioribus adfinia. Colliguntur in modum rostratarum navium acies, trudentesque se vicissim, undarum specie moribus sunt reciproci agitatae. & mox: steterunt impropecti pedites, ita concatenatis manipulis, ut fixi nec mucronem exserere, aut manus reducere quisquam posset. item: neque ad receptum confertis ordinibus laxari usquam poterat locus, & euadendi copiam consistatio densior adimebat: nostri quoque ultimo cadendi contemptu occurrentes receptis gladiis obtruncabant, & mutuis securis ictibus galea perfingebantur atque lorice. Plutarchus Pyrrho cap. 71. Ita conferti & conferti inter se quomodo essent, nihil administrari per quemquam virum poterat, sed velut unum corpus in se compactum, uniuersus globus multa capiebat in utramque partem momenta & volumina &c. ensim qui strinxerat, aut lanceam inclinauerat, non erat recipiendi recedendique facultas, verum eis temere obuium quemque transfodiebant, incurrentesque in se mutuo occumbebant. Lilius 23, 27, 5. cum corporibus applicantur, armaque armis iungunt in arcum compulsi, quomodo vix mouendis armis suis spatij esset &c.

MUCRONES IN ORA DIRIGERENT) Hæc nullo alio aspectu posuit Curtius, nisi ad ostendendam propinquitatem pugnantium. Alias enim videri possit alluisse ad præceptum Cæsaris, *Miles faciem feri*, de quo ad Florum 4, 2, 50. & Germanici apud Tacit. 2, 14, 4. *ora mucronibus quaerent*, quod non putem.

3, 11, 7. NON DUCIS MAGIS, QUAM MILITIS) Nam iuuenis iste suo ingenio præliorum audax erat, nec tantum ex auspicio ductuque suo, quam opere manuum gloriam venabatur: nec in eo suorum magis utilitatem, quam suam cupiditatem sequebatur. Clarum id ex eo quod ducib. suis respondit in Mallis prope occisus, infra 9, 6, 17. ergo hunc præcipue versus Homeri laudauit; *Il. 2. v. 179.*

Idem Rex bonus, & bellator strenuus idem.

Nec sane indigna Rege ea laus est; sed prudentia requiritur, ut in omnibus, quæ definiat virtutis ostentandæ modum, tempusque commonstret. Quæ si absit, sæpe grauissimarum calamitatum causa est ea audacia, ut prolixè demonstrat Gruterus discursu II. ad Tacitum; sicut è contra, ubi prudenter & tempori adhibetur, maximorum commodorum. qua de re dicemus, volente DEO, ad Taciti H. 3, 17, 1.

OPIMUM DECVS) Spolia opima Romani moris alludit: de quibus ad Florum I, I, II. diximus. Ceterum Drusus Alexandro huic similem se præbuit, quem Sueton. Claud. 1, II. scribit: *Ex hoste super victorias, opima quoque spolia captasse, summoque sæpius discrimine duces Germanorum tota acie inieclatum.* Sic apud Gregoram 1, 6. ὁ πῶν Τέρκων ἀρχηγὸς ἐ Σαλατῶν Ἰασηνῆς, πάντας ἀφ' αἰς καὶ παραδραμῶν, αὐτὸν ἐχῆται ἢ βασιλῆα. Turcorum dux Salsanus Iathatines, omnibus omisso & præteritis, ipsum quaerebat Imperatorem Grecorum. Adde Appendicem ad hist. Ven. Iustini pag. 85, 40.

CURRY SVBLIMIS) Vide Brisson. lib. I. p. 83. f. quamquam Arrianus & quidem vero similis dicat eum postea fugæ tantum causa currum conscendisse, nisi tamen concilies ex Diodoro 17, 34. fuisse in curru, eumque quantibus equis, alio conscenso fugisse. Alexander autem eques pugnam inuit, ut merito tot fidelibus historicis credo, præ nugatore Philostrato, qui sine lib. 2. de Apollonio hunc quoque scribit curru in prælio vectum, narratione non simpliciter fallâ. nam & *Iffor* plurali numero, & cum satrapis ibi pugnasce (non cum ipso Dario) dixit. Curru autem

tem veteres proelium inibant heroicis temporibus. Sed & diu postea apud nonnullas gentes in usu fuerunt. De effedariis Britannorum notum est ex Casare. Apud Persas id immutasse Cyrum, Xenophon lib. 6. *παιδ' εἶπε* scribit, pro quadrigis quibus ad id tempus Asiatici omnes usi fuerant, Cyrenaici quidem adhuc tempore Xenophontis utebantur, curus falcatos instituentem.

3, 11, 8. *OXATHRES*) Sequutus sum scripturam eorum librorum, quae alios etiam historicos ad stipulatores habet. Nam & Diodoro 17, 34. est *Ὀξάθρης*: & Plutarcho Artox. cap. I. qui idem in Alex. c. 78. quamvis *Ἐξάθρης* appellet, tamen in hoc nobiscum consentit, quod trisyllabum scribit.

3, 11, 9. *OMNES IN ORA PRONTI*) Vide notam nostram ad Flori caput I. lib. 4. in fine, & lib. I. cap. 18. n. 17. sic Arrian. fin. lib. 2. de Gazensibus: *ἀπὸ τῶν πόντων αὐτῶν ποταμῶν. οὗ ἐκείνη ἰσχυρὸς ποταμὸς: ἐοῖσι τῷ ἰσχυρῷ ποταμῷ, ὅθεν ἰσχυρὸς ποταμὸς ἦν, ὅθεν ἰσχυρὸς ποταμὸς ἦν, ὅθεν ἰσχυρὸς ποταμὸς ἦν.* Adde Liuium 8, 38, 14. 28, 22, 16. 30, 8, 8. Polyb. 15, 13. 35, 15.

3, 11, 10. *ATIZYES, ET RHEOMITHRES, ET SABACES*) Arrian. 2, 32, 38. *Ἀτιζῶντες καὶ Ῥεομιθῶντες καὶ Σαβάκες.* Diod. 17, 34. *Ἀτιζῶντες καὶ Ῥεομιθῶντες, καὶ τῶν Ἀτιζῶντος Σαβάκες.* supra tamen eodem libro cap. 21. scribitur *Ἀτιζῶντες*. Idem nomen videtur *Epixyes* apud Plutarch. Themist. cap. III. quomodo Curtiana exemplaria variant, in proprio libello exhibemus. fuerunt autem hi iidem Satrapae, qui primo proelio ad Granicum contra Alexandrum contenderunt, ut adjicit Arrianus, qui etiam 1, 8, 3. Atizem Phrygiae satrapam fuisse tradit. Rheomithris nomen nescio an corruptum dicam apud Xenophontem ubi quidam est Leomithres *Ἰουβῆτος*. lib. 8. *Sabaces* de quo infra 4, 1, 28. nonnullis codicibus est *Saaces*, aut *Sabaces*, cuiusmodi libro usus fuerit Sabellicus in hac historia memoranda, apud eum enim ita legitur. Ceterum quod in multis editionibus pro Rheomithre *Trontem* reperio, facit ut suspicet aliud ibi nomen latere, & forte legendum esse *Orontem*, quem si alii non commemorant, nihil certe noui faciunt. Id autem nomen esse illis gentibus usitatum, Arrianus ostendit, qui secundo Darii proelio Armeniis *Orontem* quendam praeficit 3, 2, 8. qui & post Alexandrum ibi praefuit, ut constat ex Polyano 4, 8, 3. Ostendit & Strabo lib. 16. ubi scribit, *Orontem* fluvium qui Antiochiam praelabitur, accepisse nomen ab eo qui pontem in eo struxerit. Magis etiam Zonaras tom. 3. paulo post pr. qui eundem fluvium, *olim Ophiten dictum post de nomine filii Cambysis Regis Persarum, in eo submersi Orontem cognominatum* tradit. Quamquam Apollo Clarius apud Pausan. lib. 8. *Orontem* Indum fuisse responderit. Virg. Aen. 1, 117. duci Lyciorum id nominis adcomodat. Adde Diodor. 15, 10.

SED PROMPTISSIMI) Ita solet. Caesar de bel. Ciuil. 3, 97. *In eo proelio non amplius CC. milites desiderari; sed centuriones fortes viros, circiter XXX. amissi. Interfectus est etiam fortissima pugnans Crastinus.* Obseruat idem Gablman in Mansfeldiana militia Hungara, ubi de clade Turcarum ad Strigonium: *Praefectorum pauci incolumes permansere, quia reliquis exemplo primi ante omnes ardentissime pugnarunt. Et plerumque accidit in cruentis praeliis optimos virorum desiderari. sensit olim magno suo incommodo Annibal ad Cannas apud Liu. 22, 52, 6. cui ea pugna occubuerunt ad octo millia, paruus numerus, si Romanorum cladem spectes, sed nempe, fortissimorum virorum, quod ipsum valde debilem reddidisse idem auctor postea notat. Sic Tacit. H. 2, 25, 5. promptissimos praetorianorum equitum interfecere. Xenophon post pr. lib. 4. *παιδ' εἶπε: Ἀσσυρίων ἄρχων ὁ πρῶτος, ὃς ἐκείνη ἰσχυρὸς ποταμὸς ἦν, ὅθεν ἰσχυρὸς ποταμὸς ἦν, ὅθεν ἰσχυρὸς ποταμὸς ἦν.* Et cum hoc fere fortissimus quisque occubuerat. Ratio est in illis Agricola apud Tacit. Agr. 34, 3. ceterorum Britannorum fugacissimi, ideoque iam illis superstitibus. Quomodo silvas saltusque penetrantibus, fortissimum quodque animal roboret,*

robore, pauida & inercia iplo agminis sono pelluntur: sic acerimi Britannorum iam pridem ceciderunt: reliquis est numerus ignauiorum & metuentium. Pertinet huc prouerbiū, Timidi matrem non flere. Cornel. Nepos in Thraſy. b. 2, 3. Pulchre igitur Ouidius Fast. 2, 751. metum Lucetiae exponit:

*Sint tantum reduces. Sed enim temerarius ille
Est meus, & stricto qualibet ense ruit.
Mors abis, & morior, quoties pugnantis imago
Me subit: & gelidum pectora friget habet.*

ALEXANDRI Intra 3, 12, 2. quippe summa cutis in femore perstrieta. Chares apud Plutarch. in vita cap. 33. auctor est Alexandrum à Dario vulneratum esse, vulnere tamen non graui. Sed Alexander in Epistola ad Antipatrum laesum & perstrietum telo femur in praelio scribit, auctorem tacet. Accipe ipsa Alexandri verba: *Συρίβη δὲ μοι (Φησὶ) ὑπὸ αὐτοῦ ἐχρησθῆναι ἀπὸ πύλων εἰς τὸ μέγρον, ἀπὸ ἰσθμῶν ἄπορον ἔτε παραχρησῆμα, ἔτι ὑστερον ἐκ τῆς ἀληθείας ἀπίστησεν.* Conigit, inquit, mihi pugione saucia-ri in femur adactis, sed vnde nulla pernicies aut illico, aut postea secuta est. Chares ait duos reges manus inter se conferuisse, sed hoc mihi ἀπίστη, quod Darius tam propinquum Alexandrum non expectarit, a quo nisi perempto non abisset Alexander. Verisimilius ergo ab incerto equite per ingruentem impetum perstrietum esse, quod non obscure docet Diodor. 17, 34. *Accidit, inquit, & ipsum Alexandrum, cum se magna vis hostium in illum infunderet, in femore vulnerari.* Raderus.

3, 11, 11. **IVGVM QVATERE** Iam supra ostendi iugum non in curru, sed in equorum iugalium ceruicibus quarendum. Petronius:

*... ceruicibus
Nudo remissus Theſſali quadrupes iugo
Cervicem, & altis quatere ad excursum iugas.*

Illud enim conabantur excutere. quare coactus ipse Darius præter morem Persarum & dignitatem regiam habenas atterere, & coercere impetum equorum, quoad alix quadrigæ adducerentur, quibus periculum euaderet. Vti est apud Diodorum 17, 34. Raderus. Plutarch. Alex. cap. 62. hæc accidisse scribit in posteriori praelio.

IN EQVVM Arrian. 2, 2, 36. *ἄρτις ἢ ἵππον ἐπιβὰς ἵφθυε, conscensu equo fugis.* sed vox illa communis patiebatur, vt feminino genere exponeretur, conscensa equa fugis. *ἵππον ἀνίστη ἤδλον,* ait Ælian. Hist. animal. 6, 48. equam conscendit, quæ quod relicti memoriam puli recordaretur, quanto maximo potuit studio & celeritate, cum ipsum prædicatur ex periculis eripuisse. Vt hinc vel apud Curtium tentari possit, in equam, quæ ad hoc sequebatur: præsertim cum & posteriora hæc verba innuant fuisse aliquid non vulgare aut consuetum in co iumento. Firmat & Plutarch. Alex. c. 62. *Ἰάλιον ἢ (ὡς φασιν) νεότερος ἵππος ἐπιβὰς ἵφθυε:* equam (vt ferunt) præcens etiam conscendens fugit. Et simile quid de Antiocho legas in Iosephi compendio Hebraico. *Perniciores fuisse equas, & veteribus plures quam equos in usu, notum,* inquit Goldastus Alamann. tom. I. pag. 185. p. in Ekkehardi Iunioris casus cap. I. ad hæc verba: *ascendensque equis illam velocissimam. vbi equicem pro equa dici notat.* Nostris quidem moribus haud decorum habetur equa vehi: minus etiam Hibernicis. ibi enim Equas, vt pariant, tantum pascunt. Nihil ad equis estimationem turpis, nihil ad inspectantium castrinos aptius, quam in equa sedere. Stanihurstus lib. 1. de rebus Hibernicis.

INSIGNIBVS QVQVE IMPERII Dixi ad Morum 1, 18, 7. quibus addi potest Tacitus H. 1, 81, 3. *Magistratus proiectis insignibus &c. latebras petiere.* Dio lib. 45. de Asinio Pollione: *quo facilius in fuga lateret, paludamentum abiecerat.* Adde Caesar. de B. Ciu. 3, 96. Xiphilius simile quid de Traiano narrat, sed non fugæ causa factum:

factum: quamquam vestem regiam deposuerat, ne ex ea agnosceretur, tamen vix vulnera effugit. Addi reliquis potest & Tigranis exemplum, qui à Lucullo superatus, cum fugeret, insignia regia filio suo lachrymans tradidit. Plutarch. Lucullo cap. 60. Quae autem insignia abiecerit Darius, tum ex ipso auctore nostro cognosci potest, tum & Briffonius lib. 1. pag. 40. prolixè enarrat.

3, 11, 12. *QUA CUIQUE*) Alia quæ cuique. sed illam lectionem, postea etiam in Amst. edit. repertam defendi in Indice Floriano voce *Qua*. Sic infra 5. 13. 18. loco similino: Barbari ducibus destituti, quæ quomque aut spes ducebat, aut pavor, dissipabantur. sic Marcellin. 18. 20. *P* in rebus solet afflictis ambigentes cuiam deberet aut possit occurrere, trudente pondere plebis immense, passim quæ cuique proximè videbatur, diffunditur. Iterum 31. 37. *Acies inclinata nostrorum, quod solum postremis malis habuere subsidium, incondite quæ quisque poterat, vertuntur in pedes.* Quomodo forte scrib. eodem lib. cap. 42. *Dextra pars, alij laeva, vel quo (sattè qua) metus traxerat, ferebatur quisque.*

AD TVTELAM CORPORVM) Sallust. Cat. cap. 58. in fuga salutem sperare, quæ arma, quæ corpus tegitur, ab hostibus auerteris, ea vero dementia est. Et in Iugurth. cap. 107. *Neminem decet qui manus armauit, ab inermis pedibus auxilium petere: in maximo metu nudum & cæcum corpus ad hostes vertere.* quæ loca P. Victor. V. L. lib. XI. c. 2. rectè putat sumpta ex Xenoph. 3. *ταυδ' ε'ι'α'.* vbi Assyrius rex ad suos stultum est, eos qui superiores esse velint, cæcas corporis partes, & armis ac manibus destitutas, per fugam hostibus obuertere.

3, 11, 14. *INCOMPOSITOS VICTORIÆ FIDUCIA*) Iisdem prope verbis, in re simili vsus Liuius 21. 52. 10. *si sparsos & incompósitos oneratosque, præceda plerosque, cum inopinantes inuassent, ingentem terrorem eademque ac fugam vsque ad castra stationisque hostium fecere.* Ea res multis eripuit victoriam. Sic apud Polyb. 1. 74. Hanno cladem accepit à mercenariis rebellibus, quos mox cap. 18. eadem peccantes Amilcar percussit, conuerso agmine fugæ speciem præbens: cum *Asri & mercenarij fugere Carthaginenses ex pauore rati, solutus ordinibus eos inuadunt &c.* *Asri qui temere ac sparsim certamen erant orsi, inopinata illorum virtute percussi in fugam subito inclinantur.* Simile Labieni strategema apud Dionem lib. XL. Pertinent huc omnia exempla eorum qui ob rem bene gestam negligentiores facti, plenæ victoriæ defuerunt, vt Hispani apud Liuium 23. 27. 2. Item eorum, qui fugæ simulatione id egerunt, vt hostem temere insequentem, distraherent, quod Parthus vsitatissimum fuit.

3, 11, 15. *EQUI PARITER*) Variè vexata lectio, sed hæc maxime extra vitium visa. tædet referre tot doctorum hominum coniectamenta, quibus temere quicquid displicet incurstantes pridem hanc infamiæ notam inuulerunt utilissimæ pulcherrimæque arti, vt vulgo putent nulli eam vsui esse, quam conturbandis auctorum scriptis, per lusum & iocum quæcunque in buccam venerint secure effutientium. Certe eruditissimi Rutgerfii coniecturam non damnem, qui sic legit. *Equi p. e. P. s. l. graues, id genus agmos, quod celer. max. constat, agre moliebantur.* Certum enim, equitatus potissimam vim in celeritate consistere. Manet tamen adhuc vocula sequens quippe, quæ Acidalio non sine causâ plurimum hic turbare videtur. Et sane si quid liceat mutare, faciam; ideoque vel, *eoque in c. e. s. T. m. occupauerunt.* Porro inserunt hic omnes veteres, voculas, ob id genus, quas non intelligo. Iidem mox pro multis legunt *inulti*, quod haud sane displiceat, si cetera possim constituere. Rem quod attinet, de armatura hæc Persica plenissime tradiderunt Briffonius, lib. 3. p. 289. & 305. & post eum Lipsius de Mil. Rom. 3. 6. ex quibus vnum atque alterum scriptorem, qui huic illustrando maxime facient, excerpam. Sic igitur Claudianus in Rufin. 2. 357.

- - - - - coniuncta per artem

Flexilis inductis animatur lamina membris.

Horribilis visu, credas simulacra moueri

Ferrea, cognatoque viros spirare metallo.

Par vestitus equis

Marcellin. 16, 16. Praxitelis manu po-

lita crederes simulacra, non viros quos laminarum circuli tenues apti corporibus, flexibus ambiebant, per omnia membra diducti, ut quocumque artus necessitas commouisset, vestitus congrueret, iunctura cohaerenter aptata. Scriptor Græcus apud Suidam voce Θάλασσα: Lorica Parthi equitum est talis. Prior eius pars pectus, & femora, & manus extremas, & crura tegit: posterior tergum, & cervicem, & caput totum. fibula vero sunt ad latera, quibus viranque partem iungunt, atque ita totum equitem ferreum faciunt videri. Prohibet vero nihil, aut impedit ferrum membrorum extensiones siue contractiones, adeo vniuersa factum seclumque est ad naturam membrorum. Armant autem & equum similiter ferro, totum quidem & usque ad ungulas. hoc ideo, quia nihil illis arma profus propria, si equus interficiatur. Manere hanc armaturam Persis in nostra tempora monstro ad Surtii

Comment. rer. in orbe gest. pag. 14. Adde Sansonin. de Regnis pag. 47. b.

EQVIS SPIS) De Persis accipe, non de Theffalis.

3, 11, 16. *NON ANTE AVSUS) Pal. I. non a. auso. bene. qua forma*

mox 3, 12, 10. expectato diu.

3, 11, 17. *CADERET) Recte sic, nam scilicet fugientes cedebantur.*

Acidalius tamen voluit, cederet.

*METVS &c. MORABATUR) Pulchre mehercules, & ex intima natura. Sic enim fit occulto, nec quo, fatiscio, modo. In trepidatione metu impellimur ad fugam, quam nitentes tamen eodem retinemur. Eleganter hoc idem fere Latinus Pacatus, Theodosii Panegyrico, scriptor, ut illa aetate, minime spernendus, & quem ego sane amo aestimoque, nec si optio detur, vnam eius orationem illam, nisi sunt eiusdem inter panegyricas etiam plures, quod alibi querendi erit locus, haud equidem multis aliorum, vna etiam atque altera poene dicam Ciceronis mutem. Isita cap. 38. *Ut clausa cassibus fera questio diu exitu desperatoque consistunt, & praetimore non fugiunt: ita ille ipso quo agitabatur metu alligatus, in oppidum semet Aquileiense precipit. Acidalius. Similiter Ouid. Metamorph. 3, 46.**

Sine illi tela parabant, siue fugam; siue ipse timor prohibebat virumque. Marcellin. 17, 23. Stratisque plurimis quorum gressus vincerat timor. Agricola Taciti 34, 4. Non vestierunt, sed deprehensi sunt nonisissimi: ideo extremo metu corpora defixere in his vestigiis. Arrian. 1, 5, 23. quorum agmen eodem loci ubi consistere iussum erat, stupore potius inopinati euentus, quam certa aliqua ratione se continebat. Fugientium in magno metu trepidationem expressit etiam Soiter. lib. I. de B. Pannon. fol. 8.

3, 11, 18. *AT GRÆCI) Arrianus 2, 2, 32.*

3, 11, 20. *LVXXRIÆ APPARATVM) Plutarchus Alex. cap. 34. hunc exprimit: *Ut autem holcia vidit & crosso, ampullas, alabastris, ex auro fabrefacta omnia &c. Inter hæc vasa, reor, fuit scrinium illud Græcis & Latinis celebratum, in quo Homeri carmina reposuit, ut in hunc modum de eo tradit Strabo lib. 13. Et enim fertur quaedam emendatio poetæ Homericæ, quæ è Narthecio Alexandri appellatur, posterior Callisthenis & Anaxandri correctionibus: cum singula Alexander perlegisset, ac quaedam adnotasset, codicemque postea in Narthecium deposuisset, quod scrinium in gazæ Persica repperat, pretiose admodum comparatum. De eodem Plinius 7, 29. his verbis: Itaque Alexander Magnus inter spolia Darij Persarum regis vnguentorium scrinio capto, quod erat auro gemmisque ac margaritis pretiosum, varios eius vius amicis demonstrantibus (quando sedebat vnguenti bellatorem & militia sordidum) imo Hercule, inquit, librorum Homeri**

P

castrois

custodia detur, ut pretiosissimum humani animi opus quam maxime diuini opere seruetur. Addit his Petrus Victorius Alexandrum ab Homeri amore dictum Φιλόμυθος. Sed quid miramur Alexandrum Græcum fuisse Φιλόμυθος, cum Persæ & Indi in patriam versâ linguam Homeri carmina cantarint. Sed redeamus ad Curtium. De Castrorum luxuria multa Brissonius. Cæsar de bello Ciuil. 3, 96. Pompeiana castra fere vt hic Curtius Dariana describit. Raderus.

IN COMPAR. MELIORVM) Idem adnotauit Gablman in Mansfeld. militia Hungarâ, de præda ad Strigonium parta: ex rerum multitudine subito quis optimum melioris spe fastidit: incerto certum vendens. & mox: Omnia regium oculi: nunc quis onerat sese vestimentis, mox aliud aspectans, prima subterre osor, illud apprehendit: donec saepe vacuus, aut mera scrutinia (immo scruta) misere baiulans reuertatur. Belle Auentinus lib. I. vbi de successoribus Alexandri: *Aduersus immodicas cupiditates nullus stat terminus, & difficile est eo consentum esse, quod offeri occasio: sordem prima, cum maiora sperantur.* Ex Seneca, ni fallor.

3, II, 22. *CASTRÂ REPLEVERANT*) Deleam τὸ castra: verbum replerant respondet præcedenti omnia. id qui non videbant, arbitrati deesse vocem aliquam ita supplicerunt.

NEC VLLA FACIES MALI) Vt moris est in expugnationibus urbium, quibus hæc castra similia erant, ob feminas præcipue & pueros quos secum duxerunt Persæ: quorum etsi magna pars Damascum concesserat: necesse tamen fuit non leuem numerum remansisse cum reginis & virginibus regis. Ideo in descriptione rerum tristium hæc comparatione vtuntur auctores. quomodo Tacit. I, 41, i. *velut in vrbe victa facies, geminusque & plangitur.*

3, II, 23. *TABERNACULVM*) Vide Brisson. lib. 3. p. 321. Porro in scriptura huius loci, tanquam in scyrpo nodum quarit Acidalius, nihil tamen reperit, quod solui mereatur.

QUASI VETERI DOMINO) Tanquam iam inde à principio ad Alexandrum pertinuisset, hique custodiæ eius ab ipso præpositi fuissent.

INTACTVM OMISERANT) Quasi proprie ad Regem pertinens, cui hoc eximium merito seruetur. Recte igitur apud Plutarch. Alex. c. 34. Alexandro dicenti; *Eamus ad abluendum Darij balneo contractum ex pugna sudorem: quidam ex amicis; Minime vero, inquit, imo Alexandri, que enim ad victus perimere, ea & esse & dici debent victoris.* Verum enim est, non equalia singulis tribuentia; sed præstantissimos quosque magis etiam præ ceteris cum honoribus, tum donis augendos esse. Xenophon lib. 2. *ætid.* apud quem lib. 7. Sardibus captis Cyrus hortatu Chrystantæ, regiam occupauit. Sed & ante lib. 4. in fin. castris Assyriorum captis *Cyro pulcherrimum selogeram tabernaculum.* Idque nunc quoque solet obseruari: quomodo Turcis ad Strigonium castris, Beglerbegi papilio castri Mansfeldio cuius elaboratum opus decem millibus talentorum estimabatur. Gablman in Mansfeld. milit. Hungarâ. Vide ea de re differentem vt solet, virum magnum, Hugonem, inquam, Grotium de iure belli 3, 6, 24. Non omitenda sunt quæ hic addit Diodor. 17, 36. *Tum regis ministri, occupato Darij tabernaculo, batneas & mensas, quibus ille resus fuerat, apparabant, accensisque tectis bene multis regem expectabant, vt ab infestatione reuersus, omnem Darij apparatum occuparet, Astaque totius imperium felici hoc augurio capesseret.* Sic Diodorus, qui tamen parum caute, superiori & hoc capite scripserat, tabernaculum Regis à Macedonibus direptum fuisse.

3, II, 24. *CONIUNXIT*) Eadem & foror, quod hic notauit Arrianus 2, 2, 39. *καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἢ καὶ ἡ ἀδελφὴ Δαρείου:* quamquam illa particula & induxerit in errorem interpretes, vt vna ex muliere duas faceret: *mater Darij & mater, foror etiam ac filius &c.* Sororem enim suam, pulcherrimam mulierum, incesto quidam

dem, sed inde à Cambyse patrio Persis more, vxorem duxerat. quod etiam liquet ex Plutarchi Alex. cap. LII. Vertendum igitur fuit cum Orosio 3. 16. *Inter captiuos castrorum mater, & vxor eademque soror, & filiae duae Darij fuere.* Ea res exemplo fuit Graecis Aegypti regibus, aliisque, vt & ipsi sorores ducerent, qua de re dicendi locus erit ad Taciti 2, 3, 5. Simile mendum illatum est Bembi Hist. Venetae lib. II. pag. 58. f. *Ferdinandus &c. cum Federico patris, & vxore Ferdinandi aui sui atque filia.* Vbi itidem istud atque institutum est. nam Ferdinandi posterioris vxor fuit ipsa illa aui sui filia. Vide Cominatum 8, 14.

3, II, 25. *NON SVO TANTVM*) Nam vbi sincerus est amor, haud perinde sua cuius incommoda, quam amatorum dolent. Expressit hoc elegantissime Martialis 1, 14.

*Castra suo gladium cum traderet Arria Patro;
Quem de visceribus traxerat ipsa suis;
Si qua fides, vulnus quod feci, non dolet, inquit,
Sed quod tu facies, hoc mihi, Patre, dolet.*

Sic supra 3, 5, 8. De periculo Alexandri Macedones immemores sui querebantur. mox 3, II, 26. *illa sua calamitatis oblita &c.* Plutarch. Antonio cap. 100. de Cleopatra: *suorum pene malorum est illius miseratione oblita.* Adde eundem Aemilio cap. LVII. Fabri Semest. 3, 99. m.

CIRCA EAM) Putem legendum circa eas. & necesse est, ob sequentia; *Reginas dominasque &c.*

LACERATIS CRINIBVS, ABSCISSAQVE VESTE) Praeter familia loca Curtii, aliaque ex Briffonii lib. 2. pag. 256. à Radero descripta, mos ille non quidem Persarum proprius, sed communis illis atque reliquis Asiaticis nationibus, sed & Europaeis, in lectu aut graui dolore, fuisse deprehenditur. De Phryge suo Virgil. 5, 685.

Tunc prius Aeneas humeris abscindere vestem.

De Assyrio Tigrae Xenophon *ταυδ. 3. περιτρώσαστο τὴν πάγου ὑπὸ τῆς πλάτης ἕως ἡμέρας*, auulsa tiara, vestes etiam discerpit. & sub fin. libri, de Assyriis mulieribus: *vestibusque discerpit etiam unguibus ora dilaniabant.* Item in pr. lib. 5. *Panthea dilacerata superiori veste cepit ciulari.* Sueton. Caes. 33, 1. *fidem militum flens, ac veste à pectore discissa inuocauit.* Genes. 37, 29. *scissis vestibus pergens ad fratres suos.* Ibid. 44, 13. *At scissis vestibus &c.* Iudic. 11, 35. *qua visa scidit vest. sua.* Num. 14, 6. *sciderunt vest. sua.* Reg. 4, 5, 7. *scidit vest. sua.* Ios. 7, 6. *scidit vest. sua & pronus cecidit in terram.* Maccab. 1, 2, 14. *Et scidit vest. sua Mathathias & filij eius: & operuerunt se ciliciis, & planxerunt valde.* Iob. 1, 20. *exclamantes plorauerunt, scissisque vestibus sparserunt puluerem super caput suum in ortum.* Marci 14, 63. *Sommus autem sacerdos scindens vest. sua ait &c.* Actor. 14, 13. *scissis tunicis suis exierunt clamantes in turbas.* Reg. 2, 1, 2. *homo veniens de castris Saul veste conscissa, & puluere conspersus caput.* ibid. ver. 11. *Apprehendens autem Daniã vest. sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo.* Matthaeus 26, 65. *Tunc princeps sacerdotum scidit vest. sua.* Reg. 4, 18, 37. *Venitque Eliacim &c. scissis vestibus.* Ibid. 4, 19, 1. *Ezechias Rex scidit vest. sua, & operuit est sacco.* Reg. 2, 3, 31. *Scindite vest. vestra & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner.* & 2, 15, 32. *Chusai Arachites scissa veste, & terra pleno capite.* Seneca de ira 1, 16, 27. *sua vestimenta scindentem, quia tardius scindebantur aliena.* Euseb. hist. Eccl. 3, 17. *veste dilacerata, ingenti cum gemitu caput feriens.* Diodor. 17, 35. *tunica vix simpliciter amicta, restitutumque lacerantes cum lanentis è papilionibus tunc prostuebant.* Apulei lib. VIII. *discissaque inuoluta decora brachia sanientibus palmulis conuerberat.* Et mox. *adhuc flentem maritum, adhuc vestes lacerantem, de nuptiis conuocare.* Silius

lius lib. 6, 405. Squallentem crinem, & tristes lacerabat amictus. & lib. 13, 388. Pulsato laceroat violenter pectore amictus. Dio lib. 56. Augustus Varianta clade audita, vestem, ut quidam memorant laceravit, inque magno luctu fuit propter amissum exercitum. Claudian. de raptu Proserp. 3, 149.

amictus

Concidit, & fractas cum crine auellit aristas.

De Cerere loquitur. Sueton. Ner. 42, 2. veste discessa, capite conuerberato, actum de se pronuntiavit. Capitolin. in Gordian. cap. 13. incurrere in parietes, vestem scindere, gladium arripere. Quintil. declam. 27. Tum lacerare vestes, tum verberare vultus meos incipi. Plut. Cicer. cap. 42. permulti patrum vestibus laceratis curia se cum magno stremitu effundere. D. Hieron. in Matth. lib. 27. Consuetudinis est Iudaica, cum aliquid blasphemia, & aliquid contra DEVM audierunt, scindere vestimenta sua. quod Paulum quoque & Barnabam in Lycaonia, quando deorum cultus venerabantur, fecisse legimus. Dio lib. 40. Cuius facti indignitate Paulus commotus, vestem suam profudit. ubi pro Paulus debuit poni Piso, nam de eo est sermo. Zonarastom. 2. de Augusto: dictaturam repudiavit: & tum neque disserendo, neque deprecando quicquam proficeret, vestem suam laceravit. Hierod. 1, 40. de sorore Commodi: Hec loquens vestem scidit. Tertullian. aduers. Psychic. Duritia hostis ammoniata, scidit vestem. Virg. Æn. 12, 609.

h scissit veste Latinus

Coniugis attonitus factis, vrbisque ruina,

Canicem immundo perfusam puluere turpars.

Seneca in Octauia versu 328.

Scindit vestes Augusta suas,

Laceratque comas, rigat & massis

Fleibus ora. Similiter, ut Lydi, Croesum vincitum videntes

apud Nicol. Damascenum in Excerpt. Vales. pag. 457. Dio lib. 48. pag. 433. E. crines suos laniabant, vestem rumpebant, nominatim eos inuocabant. perinde ac si exaudire illis possent, & quasi eo in loco mortuos ac iacentes complorabant. Plutarch. Anton. c. 100. de Cleopatra: peplos eum lamentans dilaceravit, pectusque suam percutiens & lanians manibus &c. Statius Siluar. 2, 1, 169.

Tu modo fessus huius lucem auersaris iniquam;

Nunc torrens pariter vestes & pectora rumpis.

& Silu. 5, 1, 20. - - - tunc flere & scindere vestes,

Ei famulus lassare greges, & vincere planctus,

Fataque & iniustos rabidis pulsare querelis

Calicolas, solamen erat. Scripsi planctus, non planctus, ut male præfe-

runt editiones quas vidi. Lucian. de luctu: Accedunt ad hæc mulierum eiulatus, omniumque lachrymæ, pectorum planctus, comæ dilaniatio, genarum cruentatio. Alii vestem dissepunt, & puluerem capiti inspergunt.

INVOCANTEs) Alii vocantes, illud haud spernam. nec spreuit doctissimus interpres Dionis lib. 48. de iis qui pace cum Sex. Pompeio facta necessitudines suas requirebant: ὀνομασί τῶ ἀντιθέσ ἀνελάει: nominatim eos inuocabant. Sic eo verbo vsus Iustinus 25, 2, 11. in auxilium à Bithynia rege inuocati. Similis Curtii loco est apud Plut. Anton. cap. 100. διατίθητι ἐφολεῖ, καὶ ἀνορεῖ, καὶ ἀσχεράτερεα, dominum, virum, imperatorem appellauit, vel, inuocauit. Sic ordo Mutinensis appellabat Patres Conscriptos, intempestiuo honore. Tacit. H. 2, 52, 4. Ctesias apud Plutarch. in Artoxerx. ἀκροντε πῶν φοδρῶντων, ἀνακαλεμένων Κυρον βασιλέα. Liuius 1, 26, 2. de Horatia: stibilibiter nomine sponsum mortuum appellat. Marcellin. 18, 21. f. multis caritates diuersas, quas

quas præ angustiis videre non poterant, inuocantibus. Sic & alibi Curtius. Indicem vide.

3, 11, 27. CÆSAR SVNT) Diodorus 17, 36. numerat peditum 120000. equitum 10000. Arrianus 2, 2, 38. peditum 90000. equitum 10000. vniuersæ 100000. non amplius. Iustinus 11, 9, 10. rursum aliter: *Cæsa sunt peditum vnum & sexaginta millia, equitum decem millia: capta quadraginta millia.* Orofius 3, 16. iterum ab omnibus aliis abicit: *Ibi tunc, inquit, peditum octoginta millia, equitum decem millia cæsa sunt: capta autem quadraginta millia.* Plutarchus Alex. cap. 37. generatim vniq; videns *μυριάδας* ponit cæsas, hoc est super centum & decem millia, sine equitum peditumve discrimine, tanta est varietas scriptorum in vnicò cæsorum numero. Scripsit Antipater epigramma super hac cæde Persarum ad Issum. Anthologiam 3, 5, 18. adi. Hancne pugnam Philoxenus Eretrius pictor coloribus redintegrauit; an illam Alex. cum Dario ad Arbela seu Gaugamela, Plinius 35, 10, 53. non exprimit. Raderus. & eadem fere Acidalius. Obiter adnoto, Iustini locum supra citatum corruptum videri; nec enim placet illud *vnum & sexaginta*: quando vnum illud nemo temere Græcus scriptor, ex quibus hæc haurienda fuit historia, adiecerit. illi enim per myriadas computauerunt hanc eladem; quod caussa est, cur idem faciant omnes, etiam Latini, qui numerum hoc prælio cæsorum captorumue referunt. Igitur potius crediderim in Iustino scribendum *centum & sexaginta*. Certe nec Sabellico priorem scripturam placuisse apparet ex eo quod verba *vnum &* omittens Ennead. 4, 4. ita scribit: *Trogus peditum sexaginta millia cecidisse ait.* De numero occisorum, quem Histor. Miscella prodit, proxime sequenti nota dicemus.

AT EX PARTE ALEX.) Historia Miscella 2, 15. *Scriptorum omnium veterum mos est, ex ea parte quæ vicerit, occisorum non commendare numerum, ne victoriæ gloriam maculens damna victoris: nisi forte cum adeo pauci cadunt, vt admirationem terroremque virtutis augeat paucitas perditorum.* sicut in prima congressione Persici belli apud Alexandrum Magnum fuit, cum inter quadringenta ferme millia hostium interfecta, centum viginti equites, & nouem tantummodo pedes in eius exercitu defuisse referuntur. Atque ita Orofius 4, 1. vnde hæc exscripta sunt. Sed videlicet manifestus est error in prægrandi illo numero quadringenta millia, quot certe nullo vno prælio, quæ Alexander pugnavit, interierunt: nedum in prima congressione Persici belli, nimirum ad Granicum, hanc enim pugnam intelligere nos ea verba cogunt. At illic si Diodorū 17, 19. sequimur, 10000. Persarum peditum ceciderunt; si Plutarchum Alex. c. 26. viginti millia, equitum 2500. Arrianus 1, 5, 27. etiam mille equites numerat. nisi forte ibi ex mendii occasione tantillus numerus hæsit: plures enim multo cecidisse consentaneum est. Sed vt valde augeamus numerum, apparet eo non posse ascendere, vt Orofio ratio constet. plures enim ille interfectos scribat, quam alii in acie fuisse: qui enim plurimos scripserunt, 120000. tradiderunt, præter Iustinum & ex eo Orof. 3, 16. qui numerum immodice auxisse (nam 600000. Persis tribuit) vel inde conuincitur, quod ipsi postea regi, in prælio ad Issum minus virium tribuit. quod quidem barbaris ingenii non conuenit, eique Dario, qui potissimam & spem & ostentationis partem in hominum multitudine reponerat: Ergo præ quadringentis millibus vtique reponenda erunt quadraginta. Sic tamen satis esset memorabilis victoria, è diuerso triginta tantum peditibus, equitum supra octoginta quinque cæsis, vt quidem Arrianus 1, 5, 25. scribit: quem eadem opera duplici errore interpretum liberabimus: quos & Lipsium ad Vellei. 1, 11, 3. aduertisse postea reperi, cum ibi in historiam hanc inquireremus. Sciendum igitur, verba *τῶν μὲν ἰταλέων* non esse reddenda, ex auxiliariis copiis, sed siue Vellecium sequaris, *ex ipsius turma*: siue Plin. 34, 8, 20. *ex amicis eius.* auxiliares equites

equites Arriano semper sunt vel *μυθοφόροι*, vel *ξυμμαχοι*. Alios ab his fuisse apparet *τὸς ἰταίρους καλομένους*, ut iterum Arrian. Indic. 3, 14. vbi itidem interpretes non recte, & equitatum sociorum VIII. millium. pro his, & equites, quos *sodales* appellant, omnes (nimirum cum hypaspidibus, & omnibus sagittariis, quos tum secum ducebat) ad VIII. mil. hi igitur sunt ex *turma regia*, quomodo Velleius interpretatur *τὰς ἰλιν τὰς βασιλικήν*, cuius frequentissima apud Arrianum, & exacta mentio. idque verum esse apparet tum ex cetera eius pugnae descriptione, tum inde quod Alexandro hastam petenti, porrexit *Διβάρατ' ὅτιν ἄμφ' αὐτὸν ἰταίρων*, vbi iterum perperam versum ex *auxiliariis*, nulla insuper ratione habita vocum ἄμφ' αὐτὸν. Sic & in sine lib. I. Gazensium muros primus transcendisse dicitur Neoptolemus ex *Æacidarum* gente, *ἄντις ex sociorum numero*, pro, *ex amicis*, vel *ex turma regia*. Quid quod sejungit hos à cetero equitatu Arrianus. nam ut sequitur, *ex reliquo equitatu supra LX. desiderati sunt*, quod honoris auxiliariis utique non exhibuisset, ut eos tanquam eximios separatim à ceteris memoraret. Iam vero quæ Alexandri futura fuit inuidia, si neglectis Macedonibus, statuas auxiliariis erexisset? succurrunt alia plura, his non leuiora: sed aliqua temporis est habenda ratio, ideoque ad Ind. in *amicorum ala* relictiemus; præsertim cum hic alia quoque non pauca supersint dicenda. Hic ergo prior est interpretum error: alter, quod verba *ἐν Διῷ* maluerunt reddere *in templo Iouis*, ne loco quidem vbi illud fuerit, indicato: quam *Dij* vel *in Dio*, cuius & apud Diod. 18, 4. hisdem verbis mentio: *τὸς ἰταίους ἰδὲς κατεσθῆναι* &c. *ἐν Διῷ μὲν, τῷ Διῷ &c.* *Templa exstruenda erant* &c. *Dij* quidem, *Iouis*. quod inter primaria Macedonia oppida fuit, & quod præcipue huc facit. *exornatum publicis locis*, & *multitudine statuarum*, ut ait Liuius 44, 7, 2. vnde colligas ibi quoque fuisse, quas Arrianus exerte *ἐν Διῷ* repositas scribit, à *Lysippo* efformatas: qua in re obiter emendo Velleium 1, 11, 4. *Alexandrum impetrasse à Lysippo*: nam si omnia pondero, haud dubie scribendum est; *Alexandrum impetrasse Lysippo*, ut iam alibi, credo ad Tacitum, monui. Idem mendum insedit & Hieronymi epistolæ, quæ inter Augustinianas refertur loco XI. *Petrus inire reprehenditur, qui princeps circumcisionis id impetraverit gentibus*, quod soli qui ex *Iudeis* erant, debuerant obseruare. vbi scrib. *impetraverit*. Tot igitur in illa ad Granicum pugna cecidisse ait Arrianus, 30. inquam, pedites, equitum supra 85. quamquam Aristobulus apud Plutarch. Alex. cap. 26. auctor sit 34. omnino cecidisse, atque inter eos nouem pedites. quibus detractis restant 25. equites, quot & Arrianus ex amicorum turma desideratos scripsit. Iustin. 11, 6, 12. nouem etiam pedites numerat, CXX. equites. quem Orosius, ut solet, sequitur. Multas eius generis victorias monumentis scriptorum testatas hic indicatum ibamus, quod & liberalis cognitionis res est, & admirationem diuinæ prouidentia, humanaeque superbæ simul & imbecillitatis opprobrium continet. Sed quoniam video ultra morem nostrum hanc notam excrescere: differam ad 4, 16, 26.

TRIGINTA OMNINO ET DVO) Assentior Modio & Glareano trecenti legendum pro triginta. Nimis enim ille angustus numerus: neque mouere debet *ἰπιφύνημα*, quod subiunctum, *Tantulo impendio ingens victoria stetit*. Nam etiam sic impendium satis leue. Acidalius. Post quos ita Loccenius: Velim hic simpliciter legi *trecenti*, sublato & *duo*. sic enim respondebit numerus illi Diodori 17, 36. *Ex Macedonum pedibus*, inquit, *trecenti, & 150. equites defuere*. In Iustino 11, 9, 10, item emendarim pro *pedum* 130. *pedum* 300. Haftenus Loccen. Hos sequitur Raderus, cum alii quoque auctores amplio rem occisorum prodant numerum. Negat insuper Glareanus ex *Valla triginta & duo* Latine dici, sed præponendum esse numerum minorem, adeoque errorem cum ex notis numerorum natum. quæ res suspicionem facit.

facit, alio forsitan exemplari vsum Sabellicum, propius ad veram lectionem accessisse. sic enim ille in narratione huius proelii Ennead. 4. 4. Macedonum, quorum fides sit apud autores ipsos, equites centum quinquaginta, pedites duodeviginti desiderati. Nec sane necesse semper est amplio rem peditem numerum cadere, cum interim, vt hic, vbi equesiri praetio Darius optabat discernere in pr. huius cap. equites soli, aut praecipue saltem depugnent, quod itidem in pugna ad Granicum euenit, vbi simili ratione plus equitum quam peditem occubuit. Idem Glareanus, hac quam dixi ratione ductus etiam supra 3, 9, 12. inuertenda putauit verba, *Triginta & duo*, vt legeretur; *Duo & triginta*.

TANTVLO IMPENDIO) Illis tamen qui ceciderunt, iactura sat magna fuit, qui victoria fui non potuerunt. Vt Fabius Maximus filium consulem dicentem paucorum iactura collem posse occupari, interrogauit, an ipse vellet esse de illis paucis. Raderus. Memorabilis in eam sententiam est Scipionis vox, *Malle se vnum ciuem seruare, quam mille hostes occidere*, quam idem talem repetiuisse Antoninum Pium Imp. scribit Iul. Capitolinus cap. 9. quod aduertere velim eos, qui pro ludo & ioco ducunt, homines, & quidem, vt appellantur, Christianos, suarum cupiditatum affectuumue caussa periculo & casibus obiectare.

Haec igitur est illa nobilis ad Isum victoria, de cuius tempore hic disquirat Raderus, quod nondum videram, cum supra ad verba *oriente luce* 3, 8, 23. scriberem: Illius igitur verba hic referam. Diem, inquit, signauit Aelianus Hist. Var. 2, 25. octauum Idus Febr. qui sextus est Februarii. Sic noster Schottus in *Vitis comparatis* Aristotel. & Demosthenis, ad Olymp. CXI. Anni IV. Arist. LII. Demost. XLIX. sed meo Iudicio Aelianus non loquitur de pugna ad Isum, sed vltima, qua victus est & omnino debellatus Darius, ad Arbela seu Gaugamela. *ἡ ἕκτη ἢ τῆς μηνός τῆς Θεοφιλίας* non est sextus Februarii, sed sextus Aprilis, vt Gyraldus ostendit, quamuis dicant Februarium esse, alii Maium. Accedit ab Arriano 2, 2, 40. exerte proditum mensum non *Θεοφιλίας*, sed *Μαιμακτηριώνος*, quem Suidas Ianuarium interpretatur, & cum illo Vulcanius. Bartholomaeus Facius prior interpres, mensum omnino praetermisit, vel ex codice corrupto, vel nescio, per quam imprudentiam, nam incertae arguere tantum virum non placet, nec verum est. Dies ergo latet. De mense constituamus, quem Arrianus *Μαιμακτηριώνος* appellat, & Suidas Ianuarium interpretatur. Sed pugnam mense Ianuario non commissam ex illo ostendi potest, quod supra 3, 8, 8. dixerat Curtius: *Vtique cum iam hyems instaret*. Ianuarius non inchoat hyemem, sed prope finit. Gaza cum Septembri nostro componit. Sed neque Septembrem fuisse conicio Mæmactærona; nam statim post pugnam Damascus fuit occupata à Parmenione, caelo ad eo frigido, vt baiuli frigus ferre non possent, quod certe in Septembri temperatissimo mense prope nullum est. Sic enim Curtius mox infra 3, 13, 7. *Hi (Gangabæ) cum frigus tolerare non possent, quippe & procalla subito niuem effuderat, & humus rigebat gelu &c.* Senferim cum Harpocrate, Lyfimachide, Vlpiano & aliis, primum hunc mensum ex hybernis fuisse, quoniam quidem Atheniensibus à Iunio annum auspicantibus. qui nostro Octobri, non Septembri responder, quarto à Iunio, non quinto. [Beutherus Faftor. lib. 2. scribit ex Aristotele colligi, Mæmactærona primum Autumnii mensum fuisse Atheniensibus, ideo à plerisque Septembri tribui. Epiphanium & Suidam Ianuarium, Iosephum Augustum, Octobrem alii pro Mæmactærona intellexisse, idque postremum forsitan aliquid rationis habere, cum ipsius maior pars in Octobrem aliquando inciderit.] Et hæc quæ narrat Curtius circa adulum iam Octobrem contigisse, vbi iam annus in hyemem vergit. *Μαιμακτηριών* enim à turbido iam & hiberno Ioue, qui *Μαιμακτης* Græcis, hoc est furore correptus & turbidus appellatur, quod hyems, vt ait Lyfimachides, hoc mense & aër turbari incipiat. Vlpianus ad Demosthenis